

EUROPATANKEN

Av fil. kand. BIRGER HAGÅRD

»NÄR NAZISMENS makt var bruten, frågade jag mig själv vilket det bästa råd var, jag kunde ge mina vänner och medbröder i vår föröddad och utmattade värdsdel. Mitt råd till Europa kan ges i ett enda ord: Förena er (Unite)!»

Dessa så ofta citerade ord av Winston Churchill i december 1948 ger i ett nötskal situationen efter andra världskrigets slut. Aldrig har Europas svaghet framträtt tydligare än då. Europa, den västerländska kulturens och den mänskliga civilisationens vagga, låg sönder-sargat och i spillror. På ruinerna möttes de främsta segerherrarna, två världsmakter från främmande kontinenter. Vid Elbe höll de ryska bajonetterna vakt; hela Östeuropa hölls i kommunismens järngrepp. Över den jord, där Schiller och Goethe en gång levde och verkade, vajade den röda fanan med hammaren och skäran, symbolen för fruktan och terror, symbolen för en halvasiatisk despoti. Immanuel Kants Königsberg var förvandlat till Kaliningrad och låg numera i Sovjetunionen. Först Hitler, sedan detta! Kunde förnedringen drivas längre?

Att Europas dominans på den

världspolitiska arenan hörde till en förgången tid, torde man ha varit helt på det klara med. Det var emellertid inte detta frågan längre gällde. Den gick längre än så. Skulle Europa överhuvudtaget åter kunna resa sig och taga sitt öde i egna händer — eller var den gamla kontinenten dömd att bli en lek-boll mellan de nya världsbehärskan-de stormakterna? Det torde ha stått helt klart, att inte någon av de europeiska staterna ensam kunde ta upp tävlan med de nya gigant-erna. Storbritannien och Frankrike var visserligen fortfarande de främsta bland de små staterna, men några stormakter var de inte längre. För alla ansvariga européer var det uppenbart, att den enda vägen till en pånyttfödelse gick över Europas enande. På detta sätt knöt man åter an till Europatanken. För vilken gång i ordningen är ovisst, men ett torde vara säkert — aldrig har Europatanken tidigare omfattats av så många, och med sådant allvar och sådan entusiasm som nu. Den stora frågan var, om det var för sent.

Man kan emellertid ställa frågan: Vad är egentligen Europatanken? Eller kanske skall man börja

från början och fråga: Vad är överhuvudtaget Europa? Är det blott ett stycke av den asiatiska landmassan? Nej, har det sagts, jorden själv är inte Europa: den är bara gjutformen. Det är historien, som skänkt Europa dess definitiva ansikte. Europa är inte en kontinent genom landmassans skapnad eller genom det vatten, som omger och genomtränger den. Vad som gör Europa till en kontinent är den gemensamma strävan och kallelsen hos dess invånare. Den humanism, som utbrett sig från Grekland, den romerska rätten och imperialismen, den kristna världstanken — det är dessa explosiva faktorer, som bokstavligen har skapat Europa. Snarare än en kontinent är Europa en idé eller ett medvetande. Det kan finnas anledning att något dröja vid och lyssna till den franske publicisten Bernard Voyennes smått lyriska betraktelse över vad han kallar Europas själ:

»Den europeiska människan kan inte definieras genom en hänvisning till bara sin ras eller sitt språk. Ras är ett ord, som inte längre har någon mening här, där de mest häpnadsväckande folkblandningar ägde rum i förhistorisk tid och sedan aldrig har upphört. Resultatet? Att mongoler bor på Donauslätten, germaner i Norditalien och England, araber i Spanien, medan det är svenskar, som grundar den ryska staten och normander kungadömet bägge Sicilierna. Vad språket beträffar, så är det visserligen

relativt enhetligt, men det delar ändå upp sig i två primära grupper (den indoeuropeiska och den finsk-ugriska) — bortsett från en del semitiska inslag och spridda språköar. Framför allt är språket nästan oändligt nyanserat. Nej, lika litet som själva kartan gör Europa, lika litet gör rasen eller språket den europeiska människan. Vad som skapar den europeiska människan är en speciell febril mentalitet, en passion för äventyr och organisation, en ständig vetgirighet och oro. En appell, som uppstigit ur ovisst vilka djup, ekar ständigt i den europeiska människans öra, kastar henne in i underbara äventyr, stundom galenskaper, där hon nått och jämnt undgår katastrofen. Den europeiska människan är Odysseus, slungad mellan undergång och räddning, omväxlande upprorisk och foglig, lojal och lättsinnig, fallande offer för första trolldom och ändå ihärdigt fullföljande sin plan, med fast hand styrande sitt skepp över framtidens vågor. Odysseus, den glömske — och den väntande Penelope.

Mångfalden, ja brokigheten, kan avläsas i själva den europeiska jorden. Man kommer aldrig att kunna ersätta denna mångfald genom något slags godtycklig systematisk enhet. Men enheten, den levande varma enheten, finns i anden — och ingen annanstans än där.»

Den europeiska människan har aldrig kunnat glömma den enhet, som i olika avseenden kom att bli

förknippad med »pax romana». Långt efter det att det romerska imperiet slagits i spillror, sedan de mörka århundradena kommit att sätta sin prägel på Europas historia, existerade också en annan enhet, den andliga, som omsider emellertid kom att gå förlorad även den i och med reformationstidens inträde på den historiska arenan.

Genom Europas historia går strävandena att återställa denna enhet som en röd tråd. Härvidlag kan två olika vägar skönjas. Den första är våldets väg, som dock aldrig haft annat än temporär framgång. Möjligen torde det också kunna sägas, att Karl den store, Karl V och Napoleon Bonaparte först och främst var fångna i sina egna intressen. Då Napoleon I i sin landsflykt på S:t Helena säges ha filosoferat över Europas Förenta Stater, är man böjd för att häri främst se den besviknes efterhandskonstruktion. På samma sätt faller Hitlers Neuropadrömmar platt till marken inför eftervärldens dom.

Det är betydligt intressantare att följa en annan utvecklingslinje, nämligen den som tagit sikte på ett förbund mellan likaberättigade parter. Redan i början av 1300-talet tänker sig en av den franske konungen Filip den Skönes rådgivare, Pierre Dubois, ett förbund av de europeiska furstarna, som dels skall leda till det heliga landets återerövring, dels genom en skiljedomstol förhindra alla krig i Europa. Kampen mot turkarna är det

centrala för den böhmiske härskaren Georg av Podebrad, då han 150 år senare ånyo föreslår ett europeiskt förbund, även denna gång under den franske konungens ledning. Ytterligare 150 år senare, i början av 1600-talet, föreslår Henrik IV:s rådgivare, Sully, upprättandet av en kristen republik, en federation av Europas stater, grundad på principerna om evig fred, frihandel och religiös tolerans — det sistnämnda inte minst märkligt med tanke på det stora religionskrig, som kort tid därefter skulle följa. Den av Sully tänkta statsbildningen borde också vara mäktig att ställa upp en ansenlig armé, 200 000 man, för Nordafrikas erövring. En variant av Sullys plan framlägges i slutet av 1600-talet av kväkaren William Penn, som föreslår ett permanent förbund mellan Europas furstar. Penn tänker sig ett råd, bestående av 90 delegater, fördelade efter varje stats folkmängd och ekonomiska betydelse. Intressant, bortsett från den ekonomiska aspekten, är att Penn också tänker sig Turkiet med i denna gemenskap. Samtida med Penn var den franske abbén de Saint Pierre, författare och diplomat. Från huvudstad till huvudstad reste han för att söka övertyga Europas furstar om nödvändigheten av att åstadkomma en europeisk sammanslutning. Saint Pierre torde ha påverkat både Rousseau och Kant. Trots allt förefaller dock Europatanken icke att ha tett sig

alltför angelägen för 1700-talets upplysningsmänniskor, som redan var delaktiga av sin tids tankegemenskap.

I och för sig kan det tyckas, att det nordamerikanska frihetskriget med Förenta staterna som resultat borde ha manat de europeiska folken att sluta sig närmare samman. En fredlig utveckling i denna riktning kom emellertid att förhindras av Napoleonkrigen. I stället kom 1800-talet att kännetecknas av en folkens frigörelse över hela Europa, en frigörelse, som kom att ske i hägn av en alltmera ohöljd nationalism. Visserligen fanns det stora européer även på 1800-talet. Namn, sådana som Victor Hugo, Mazzini och Saint-Simon har sin givna plats, då Europatankens historia skrives. Gemensamt för de flesta av 1800-talets strävanden mot den europeiska enheten var dock, att de alltför litet hade kontakt med den krassa verkligheten.

Först då Europa efter första världskrigets slut låg sönderslaget och blödande, då våldsmentaliteten triumferade, nationalhatet piskats upp till vanvett och hela utvecklingen pekade fram emot dekadens och upplösning, började Europatanken åter vinna gehör. Därvidlag torde få ha spelat en så stor roll, som den österrikiske greven Richard Nikolaus Coudenhove-Kalergi. Många torde under mellankrigstiden ha betecknat honom som utopist. I våra dagar torde han mera än många andra ha förtjänat

epitetet realist. Som ung man gav Coudenhove-Kalergi ut sitt första arbete, *Pan-Europa*, 1923. Detta kom i många hänseenden att verka som en alarmsignal. Han skriver där bl. a. följande: »Världskriget betydde för Europa en vändpunkt av ungefär samma natur som trettioåriga kriget för Tyskland. Europa, som tidigare haft herraväldet i världen, uppdelades i två läger. På europeisk mark kämpade asiater och amerikaner, australier och afrikaner, negrer och indier, turkar och kurder. Europa blev världens slagfält. Dess rikaste områden föröddes, blomman av dess befolkning dödades. Moralen har förfallit, hatet och avunden frodas. Om Europa icke lär något av historien, kommer det att genomgå samma öde som det tysk-romerska kejsarriket. Det kommer att politiskt och militärt bli världens schackspel, världspolitikens objekt i stället för dess subjekt. Vid fördelningen av marknader och kolonier kommer det att lämnas åsido. De ryska och brittiska världsmakterna kommer att utkämpa sina asiatiska konflikter med tyska och franska soldater vid Rhen. På samma sätt som tidigare Kina och Turkiet kommer Europa att uppdelas i intressesfärer av England, Ryssland och Amerika.

Medan de övriga världsdelarna genom samarbetspolitiken blivit allt rikare, mäktigare och mera civiliserade, kommer Europa att bli fattigt, svagt och barbariskt. Tullarna i Europa lägger hinder i vägen för

en vidsynt ekonomisk politik, rustningar och konflikter förintat vad som återstår av det europeiska välståndet. — Inom världspolitiken kommer nationalistpolitikern att bli lika löjlig som tidigare ortspolitikern var inom nationalpolitiken. Småsintheten och hatfullheten i den europeiska politiken kommer att bli föremål för hela världens spott och spe.

En vacker dag framspringer måhända ur den ryska revolutionen en rysk Napoleon, som organiserar ett Rhenförbund av de östeuropeiska småstaterna och med dess hjälp ger Europa dödsstöten. Ännu är det tid att rädda Europa från detta öde. Räddningsmedlet heter Paneuropa: politisk och ekonomisk sammanslutning av alla stater från Polen till Portugal till ett statsförbund.»

Med ryssarna vid Elbe, Stalin som den ryske Napoleon och Warszawapakten som det östeuropeiska Rhenförbundet, ter sig denna bedömning 1923 som minst sagt kuslig. Vidare kommentarer torde vara överflödiga.

Coudenhove-Kalergi följde samma väg som abbé de Saint-Pierre på 1700-talet. Bland de ledande statsmännen i Europa sökte han i första hand värva proselyter för sina idéer. Han var också framgångsrik. Masaryk och Beneš i Tjeckoslovakien, Seipel och Renner i Österrike, Gustav Stresemann i Weimar-Tyskland, Caillaux och Herriot i Frankrike, förklarade sig alla i olika

sammanhang vara anhängare av de paneuropeiska idealen. År 1925 yttrade sålunda den franske ministerpresidenten Herriot:

»Europa är knappast mera än ett obetydligt hörn av världen. Måtte det bara lägga av en del av sitt gamla högmod! I fjärran, vid Stilla Oceanen, dyka problem upp, som sannolikt inom en icke avlägsen framtid komma att kräva samarbete av Europas Förenata Stater, Europas samlade makt, arbete, vetenskap, teknik och erfarenhet komma att söka bringa något förnuft till de delar av världen, som ännu äro prissgivna åt instinktens herravälde. Min högsta önskan är att en dag få uppleva bildandet av Europas Förenata Stater. När jag med så stort mod (jag anser mig ha rätt att själv säga detta) har ägnat mina krafter åt Nationernas förbund, skedde det därför att jag i denna organisation såg det första fröet till Europas Förenata Stater.»

En av Coudenhove-Kalergis mest övertygade anhängare blev Aristide Briand, omväxlande utrikesminister och konseljpresident i 1920-talets Frankrike. År 1929 föreslog Briand inför Nationernas förbund förberedelser för upprättandet av ett förenat Europa. Planerna skulle emellertid aldrig komma att förverkligas. I Tyskland dör Stresemann, engelsmännen gör sitt för att sabotera Europatanken och nazismen kastar sin slagskugga framför sig.

Coudenhove-Kalergi, som tvingats

till flykt undan nazismen, fortsatte att verka för det europeiska enhetsverket i Förenta staterna. Via den av honom grundade Paneuropeiska unionen hade han tidigare sökt propagera bland en vidare allmänhet. Men då han efter kriget återvänder till Europa bildas på hans initiativ i stället Europas parlamentariska union. Det hade nämligen visat sig, att redan 1947 fanns det starka majoriteter för en utveckling hän mot Europas Förenta Stater i parlamenten i Belgien, Nederländerna, Luxemburg, Frankrike, Italien, Grekland och Schweiz. Parlamenten skulle tvinga regeringarna att handla, var Coudenhove-Kalergis tanke. Resultatet av arbetet på denna linje blev skapandet av Europarådet, som dock på grund av bristande suveränitet aldrig på allvar kunnat göra sig gällande.

Pragkuppen 1948 kom att verka som en alarmsignal för den fria världen. För Förenta staterna framstod nu ett enat Europa som det starkast tänkbara bålverket mot den kommunistiska aggressionen. Följaktligen kunde de europeiska enhetssträvandena påbörjas i full visshet om Förenta staternas välvilliga och oundgängliga stöd. En styrka var också, att det i de västeuropeiska länderna fanns statsmän, beredda att ta ansvaret i den svåra situationen, folkledare som först och främst var européer. Här skall blott erinras om Schuman, de Gasperi, Spaak och Adenauer.

Först av allt gällde det att bygga

upp ett försvarssystem mot den kommunistiska imperialismen — Västeuropeiska unionen och senare Atlantpakten bildades. Därefter var det nödvändigt att ordna de gemensamma ekonomiska angelägenheterna och att bygga upp det krigshärjade Europa — OEEC skapades, med fördelning av Marshallhjälpens resurser som första uppgift. Men det gällde också att för all framtid förhindra nya krig mellan några av de västeuropeiska staterna. Och hur kunde detta bättre uppnås än genom fullständig integration av de industrier, som alltid varit de främsta rustningsindustrierna, nämligen kol- och stålindustrierna. Så bildades Kol- och stålunionen med Frankrike, Västtyskland, Italien, Belgien, Nederländerna och Luxemburg som medlemmar.

Därmed var man inne på en tankegång av allra största betydelse för framtiden. Historiska erfarenheter torde otvivelaktigt visa, att en förutsättning för varje varaktig union är att det finns ett starkt gemensamt intresse, och då företrädesvis ett ekonomiskt sådant. Det var ingen tillfällighet, att tullföreningarna i Tyskland under 1800-talet ledde fram till landets enande. Även dylika tankegångar föresvävade Coudenhove-Kalergi, då han 1923 skrev sitt Paneuropa. Han säger där bl. a. följande: »En väg att åstadkomma Europas ekonomiska enande vore att följa det tyska tullförbundet i spåren. Två eller flera

europiska stater kunde till en början sammansluta sig i en tullunion. Kring denna skulle sedan det övriga Europa så småningom kunna sammansluta sig. I första rummet kommer då en tysk-fransk-belgisk tullunion i fråga.»

Det var denna väg man beträtt med Kol- och stålunionen. Och med dess goda erfarenheter för ögonen, vad var naturligare än att man inom de sex medlemsländerna beslöt att gå ännu längre och åstadkomma en fullständig ekonomisk enhet. På så sätt kom Sexstatsunionen till. Och det är alldeles uppenbart — det har sagts så många gånger, att det knappast behöver upprepas här — att det var de politiska motiven, som ytterst var de bestämmande. Genom att skapa en total ekonomisk enhet har man också åstadkommit en förutsättning för den politiska enheten. Ja, man kan till och med med fog hävda, att en politisk enhet endast kommer att bli den naturliga följden av den ekonomiska integrationen.

Därmed har vi följt Europatan-ken genom tiderna för att slutligen hamna i nuläget. Ingen tvekan kan råda om avsikterna med Sexstatsunionen. Däri har vi ett embryo, ja kanske till och med mera, till ett stort kontinentaleuropeiskt förbund på varaktig grund. Det är ingen tillfällighet, att här är sammanslutna just de stater, vilkas gemenskap alltid tett sig aktuellt i det pan-europeiska tänkandet. Det var hel-

ler säkert ingen tillfällighet, att det redan 1947 samlades majoriteter i deras parlament för tanken på ett framtida Europas Förenta Stater. Man vill alltså med glädje för Europas och den fria världens skull konstatera, att vi inom en icke alltför avlägsen framtid troligtvis kan få uppleva bildandet av ett väst-europeiskt statsförbund, ja kanske till och med en förbundsstat. Redan i dagens läge utgör Sexstatsunionen med sina 160 miljoner människor en maktfaktor av betydelse, som kan ta upp en tävlan med såväl Förenta staterna som Sovjetunionen i ekonomiskt avseende, kanske snart också i politiskt.

Mot denna bakgrund ter det sig helt uppenbart hur svagt EFTA i själva verket var. Sexstatsunionen är en geografisk och försvarspolitisk enhet, där de handelspolitiska motiven visserligen är av stor betydelse för samgåendet men ändå klart underordnade de politiska — etablerandet av ett Europas Förenta Stater. Det enda gemensamma för EFTAS:s medlemsländer å andra sidan var, att de slöt sig samman för att skydda sina handelsintressen mot Sexstatsunionen. I geografiskt hänseende fanns ingen som helst enhet. Vad gällde försvars- och utrikespolitiken hade tre av de sju staterna, Sverige, Schweiz och även Österrike deklarerat en principiell alliansfrihet. Därtill kom, att Storbritannien, den viktigaste av de sju staterna starkt kände sin samhörighet med samväldeslän-

derna. Här stod följaktligen ett synnerligen homogent block, byggt på den europeiska idealitetens grund mot ett lika heterogent.

Kanske var det dessvärre ingen tillfällighet, att fem av Sexstatsunionens parlament — Västtyskland var av naturliga skäl ur räkningen — visade sig ha en klar majoritet för ett Europas Förenta Stater vid den enkät, som gjordes 1947, medan samtidigt entusiasmen i Storbritannien och Skandinavien var påfallande ljum. I England visade sig 28 procent av parlamentsledamöterna gå på den europeiska linjen; i Sverige, Danmark och Norge var siffran ännu lägre, ca 10 procent. Här säges med full avsikt dessvärre, ty det är uppenbart, att Skandinavien inte får stå utanför den europeiska gemenskapen. Om nu ens Skandinavien är ett politiskt begrepp. Alla förutsättningar borde ha funnits för att en nordisk tullunion i framtiden som likabehandlad part skulle kunna ha slutit sig till den europeiska gemenskapen, men även dessa planer har lett till intet.

Det var knappast någon överraskning, att EFTA ganska snart efter sin tillkomst föll samman i spillror. Organisationens heterogenitet samt den negativa attityd, som utgjorde den enda föreningslänken, utgjorde knappast någon jordmån för en varaktig skapelse. Det måste emellertid te sig glädjande, att Storbritannien så snart kommit till full insikt om sin nu-

mera begränsade roll i det världspolitiska skeendet och genom att begära medlemskap i Sexstatsunionen accepterat sin framtida roll som en del av Europa. Att Danmark följt det engelska exemplet förvånar kanske mindre. Alldeles bortsett från de ekonomiska omständigheter, som i första rummet kanske tvingat fram det danska handlingssättet, kan det dock sägas, att Danmark sedan länge visat sig vara den skandinaviska stat, som klarast och mest realistiskt förmår att bedöma vad som erfordras i olika situationer. Det kan väl också i detta sammanhang tilläggas, att väl ingen tvekan kan råda om att Norge kommer att följa Danmarks exempel.

Återstår så det svenska ställningstagandet. Man hade gärna velat hoppas, att detta skulle varit självklart, men så är uppenbarligen ingalunda fallet. Från ekonomisk synpunkt ter det sig tvivelsutan förödande för Sverige att stå utanför Sexstatsunionen i en situation, då Storbritannien samt Danmark och Norge vinner medlemskap. Detta skulle innebära ett kraftigt bakslag för den svenska levnadsstandarden, det ideal, som för många svenskar utgör det enda »ideal», som är av någon betydelse. Vi skulle rent utav som en yttersta konsekvens tvingas att räkna med ekonomisk stagnation och arbetslöshet inom vissa branscher, eftersom ungefär tre fjärdedelar av den svenska utrikeshandeln i ett sådant läge skulle

hamna i en krissituation. Detta har också med skärpa framhållits av företrädare för den svenska industrien — ända till dess att hans excellens statsministern bereddes tillfälle att framlägga sina tungt vägande synpunkter. Det är frapperande hur lätt den svenska industriens talesmän låter sig tystas. Det behövs blott att Erlander anbefaller tystnad eller — som det brukar heta — att en fråga skall »avpolitiseras» för att näringslivets män helt skall finna sig i den givna ordern. Man vill blott hoppas, att man på näringslivets sida därmed icke accepterat den utväg, som i händelse av avstängning från det övriga Europa lancerats från LO-håll: vi kan ju alltid utöka vår handel på östblocket. Något mera naivt torde svårligen kunna tänkas, försåvitt det icke är fråga om en genomtänkt uppfattning. I ett sådant läge ter sig situationen förvisso synnerligen allvarlig. Vår handel på Östeuropa är i dag ännu relativt blygsam. Ett orosmoment utgör dock den ökande oljeimporten från Sovjetunionen. Utan tvekan kan det beskrivas som livsfarligt att i allt större utsträckning bli beroende av en i hög grad strategiskt viktig råvara från kommunistisidan. Detta borde vara självklart för de flesta. Vi vet ej heller vad som kommer att hända den dag, då de ryska krediterna från 1946 skall återbetalas. Kanske kommer man att föreslå att detta skall ske i form av olja. Tvivelsutan är det mera än

en händelse som ligger bakom de pipelines från Baku till Östersjö-kusten, vilka håller på att färdigställas. All erfarenhet visar, att den ryska infiltrationen med förkärlek valt den handelspolitiska vägen. Detta har varit fallet i Afrika och Asien. Det kan ske också i Europa. Det vore dock mera än beklagligt, om svenska importörer av enbart förtjänstmotiv så lätt skulle fastna i en fälla, som kan bli ödesdiger för hela nationen. Sverige skulle i ett sådant läge löpa en uppenbar risk att bli ett nytt Finland.

Om än industriens ledande män tvingats till tystnad av de Erlander-ska direktiven, finns det dock ingen anledning för de politiska oppositionspartierna att tåga. Det är nu som alltid de som har att bära det främsta ansvaret för att utvecklingen skall länkas in på sunda banor. Tvivelsutan förefaller det svårt att inse, att någon som helst förbättring av förhandlingspositionen skulle kunna inträda genom att socialdemokratiens ledande män utbasunerar som den store busen just den part, som man sedermera tvingas att förhandla med.

Det är blott att beklaga, att socialdemokratien synbarligen av kortsiktiga partitaktiska motiv är beredd att äventyra hela den framtida svenska välfärden. Kanske kan man i ännu ett val inbilla den i utrikespolitiska ting oupplysta svenska allmänheten, att vi kan vara oss själva nog. De mandat, man vid

nästa val kan vinna på okunnighetens altare, torde dock te sig synnerligen dyrköpta på litet sikt. Det synes högst tvivelaktigt, att Sverige överhuvud skulle få igenom en associationstraktat med EEC. Föreställningarna från Förenta staterna häremot torde bära tillräckligt vittnesbörd. Är vi inte beredda att acceptera de ekonomiska förpliktelserna, kommer vi ej heller i delaktighet av de ekonomiska förmåner. Finns det någon anledning för Sexstatsunionens länder att ta någon som helst speciell hänsyn till Sverige, som ju — enligt vad vi själva alltför många gånger i yverboren självgodhet utbasunerat — är Europas och kanske världens rikaste land. Ligger det inte närmare till hands att tro, att de ekonomiska villkor, som kommer att föreskrivas oss i en associations-traktat, skulle bli så hårda, att ett accepterande av dem åstadkommer något av en ekonomisk kris för svenskt vidkommande?

Mot bakgrund härav ter sig den socialdemokratiska propagandan för nationell isolering som — mycket lindrigt sagt — besynnerlig. Man har svårt att tro, att svensk socialdemokrati skall vara så fången i grumlig nationalism som varit fallet. Detta inte minst mot bakgrund av den danska och norska socialdemokratiens i det närmaste diametralt motsatta uppfattning. Därmed torde omdömet om den svenska socialdemokratiens internationalism omsider vara helt fär-

digbildat. Den internationella förståelsen i dessa kretsar står av allt att döma i direkt proportion till avståndet till den berörda omvärlden. Då det gäller asiatiska och afrikanska länder är det ingen hejd på de socialdemokratiska broderskapssynpunkterna. Är det fråga om Europa åter, är misstänksamheten synnerligen stor. Man drar sig inte ens för skarpa och obefogade utfall mot de stater, som under alla omständigheter måste förbli våra viktigaste bundsförvanter i olika hänseenden. Av mindre betydelse i sammanhanget torde vara hr Hedlunds och centerpartiets starka intuition för att på den nationella isolationismens altare kunna vinna ett eller annat mandat vid det förestående valet. Detta — om något — borde dock ha fått såväl högerpartiet som folkpartiet att besinna sitt ansvar och etablera samverkan i den största fråga, som det svenska folket haft att ta ställning till under de senaste decennierna.

I fråga om Sveriges anslutning till EEC har alliansfriheten spelat en icke oväsentlig roll. Från olika håll har det framhållits, att Romfördraget icke stipulerar något om politisk gemenskap. Detta är förvisso sant. Samtidigt skall det dock även understrykas att Sexstatsunionen bygger på såväl en skri-ven som en oskriven grund. Den ekonomiska gemenskapen, som regleras av Romfördraget, är otvivelaktigt en väsentlig del. Minst

lika väsentlig — för att icke säga avgörande — är dock den oskrivna del av fördraget, som förutsätter, att en politisk gemenskap skall uppnås via de handelspolitiska instrumenten. Under sådana omständigheter är det uppenbart, att Sverige vid en anslutning i huvudsak måste acceptera den politiska målsättningen. Sedan är det en annan sak, att speciella hänsyn måhända kan tas såväl till Sverige som Storbritannien. I dagens läge torde det också vara möjligt för Sverige att förena ett medlemskap i EEC med militär alliansfrihet, den enda form av alliansfrihet, som överhuvud varit aktuell för Sverige. Politisk samverkan med det övriga Europa är intet nytt för Sverige. Vårt land tar aktiv del i Europarådets arbete, något som ingen torde ha ifrågasatt utom möjligen våra kommunister. Samma — och detta torde vara en större betydelse — gällde de svenska insatserna i OEEC, som ju på grund av dess befattnings med fördelningen av Marshall-hjälpens resurser på sin tid utsatts för Moskvas bannlysning. Ingen torde heller ha väntat sig någon negativ svensk attityd i OECD, som utgör fortsättningen på OEEC. Man kan också med skäl fråga sig, om inte Sveriges engagemang i FN redan i många fall inneburit och sannolikt för framtiden kommer att innebära synnerligen långtgående politiska förpliktelser. Sveriges ställningstagande till politisk samverkan med andra länder

skiljer sig markant från exempelvis den schweiziska attityden. Schweiz har ju drivit den principiella neutraliteten så långt, att landet inte ens är medlem av Förenta nationerna.

Sedan är det en helt annan sak, att Sveriges militära alliansfrihet *på sikt* sannolikt har spelat ut sin roll. Såväl den rent politiska som den militärpolitiska utvecklingen kommer av allt att döma att inom en ganska snar framtid tvinga Sverige att öppet ansluta sig till den sida, där landet hör hemma — den västerländska. Redan nu torde det för övrigt vara ett hån att hyckla, att Sverige skulle ha någon annan motståndare än kommunistsidan i händelse av en väpnad konflikt. Det kan också på allvar ifrågasättas, om icke vår främsta förutsättning att verksamt kunna slå tillbaka en kommunistisk angripare ligger i noggranna förberedelser och övningar tillsammans med övriga västerländska nationers försvarskrafter, främst då våra skandinaviska broderländers. Under dylika omständigheter ter sig varje form av »neutralitetsargument» som förlägligt och endast avsett att slå blå dunster i ögonen på svenska folket.

Men, frågar sig otvivelaktigt mången, vilken betydelse skulle en svensk anslutning till EEC få för Finland, det enda argument, som hittills accepterats av en stor del av svenska folket för landets alliansfrihet. Självfallet låter sig denna fråga icke så lätt besvaras. Så myc-

ket kan väl dock sägas, att svenska folket i en för hela landets framtid ödesdiger situation främst tvingas att taga hänsyn till de egna intressena och idealen. Till detta kan emellertid också sägas, att det torde kunna ligga en hel del av riktighet i de spekulationer, som velat göra gällande, att Finland i händelse av fullt medlemskap för Sverige i EEC kan hoppas på en associering men att Finland, för den händelse Sverige skulle inskränka sig till att begära association tvingas att stå utanför. Måhända kan i detta sammanhang tilläggas, att det icke synes helt oberättigat att kräva, att man även från finländsk sida bemödar sig att komma ur det sovjetryska greppet. Att i ett sådant läge ingen förståelse från svensk sida är att räkna för den s. k. K-linjen, borde vara helt uppenbart. Förhoppningarna ställas nu till Honka, som förutsättes ge en smula mera ryggrad åt den finländska utrikespolitiken än man hittills kunnat se. Under alla omständigheter torde hänsynen till Finland icke gärna kunna kräva av Sverige, att det skall bli ett nytt Finland. Detta vore en björntjänst, som man i längden torde vara föga betjänt av på andra sidan bottenhavet.

I viss utsträckning vill det synas som om Europafrågan, dvs. Sveriges förhållande till de europeiska integrationssträvandena, vore en fråga, som i viss mån åstadkommit generationsmotsättningar. Visserligen har såväl högerpartiet som

folkpartiet sagt »ja till Europa», men samtidigt har dock förbehåll gjorts beträffande den »heliga» svenska alliansfriheten. Från såväl folkpartiets som Högers ungdomsförbund har man dock klart och tydligt förklarat sin anslutning till de europeiska enhetssträvandena oavsett villkoren. I sitt nyligen antagna Kalmarprogram förklarar Högers ungdomsförbund, att »Sveriges militära alliansfrihet får icke uppfattas som ett fjärmande från den västerländska samhörigheten». I programmet fortsätter man: »Strävandena att öka det europeiska samarbetet kräver aktiva och framsynta insatser. Att bevara och förkovra det gemensamma västerländska arvet, är en uppgift, som ställer stora krav på enighet och sammanhållning. Det är också för hela mänskligheten ett vitalt intresse att Europas kulturella och ekonomiska insatser inte mattas och att Europa genom att enas politiskt och socialt kan stärka sin frihet och sitt oberoende.» Redan dessa allmänna ordalag torde klart antyda Högers Ungdomsförbunds bekännelse till Europa. Än tydligare framgår emellertid kanske detta av följande ordalag: »Den såväl ur ekonomisk som politisk synpunkt allvarliga splittringen av Europa i två ekonomiska block, måste hävas. Den av politisk miss-tänksamhet betingade isolationism, som svenska regeringen visat mot sexstatsunionen måste ersättas med en mera positiv och konstruktiv

attityd till de europeiska samarbetssträvandena. Det är vår övertygelse, att Sverige i längden varken kan eller bör stå utanför den ekonomiska sammanslutning på kontinenten som sexstatsunionen utgör. I den mån ett närmande från Sverige till sexstaterna medför en inskränkning av den nationella suveräniteten bör ej heller detta hindra oss från att positivt och energiskt söka åstadkomma en sammanslutning av Västeuropa till en ekonomisk och politisk enhet.»

Därmed torde den borgerliga svenska ungdomens ställningstagande vara angiven. Dess internationalism — som tvivelsutan är djupgående — går via Europa. Dess idealism är den europeiska idealismen i första hand. Och detta Europakrav — det bör påpekas — skapar en helt annan entusiasm än någonsin exempelvis högerpartiets huvudsakligen tekniskt betingade skattesänkingsprogram maktade göra. Den generation ungdomar, som har att ta över ett Europa, som förötts av motsättningar mellan tidigare generationer, har att i kanske betydligt större utsträckning än tidigare varit fallet känna sitt ansvar inför den framtida utvecklingen. Uppenbart torde under alla omständigheter vara, att dagens ungdom känner föga förpliktelse gentemot den chauvinism, som varit vägledande för de närmast tidigare generationerna och som åstadkommit så mycken olycka för Europa.

I sitt arbete »Du principe fédératif» skrev Proudhon 1863: »Det 20:e århundradet kommer att inleda federationernas tidsålder eller också kommer mänskligheten åter att påbörja ett tusenårigt purgatorium.» Detta uttalande har kommit till användning många gånger. Man frågar sig, om de två världskrigen, som ödelagt Europa, utgör inledningen till den annonserade skärskalden? Eller är det så, att vi i den mängd federationer, som vuxit fram efter andra världskriget kan se inledningen till något nytt och mera hoppningivande? Man behöver inte blott tänka på förbundsstatsformen, som ju faktiskt blivit den dominerande organisationsprincipen bland de större staterna. Trots alla nationalstater i ny form, som uppstått på sistone, finns det dessutom anledning att erinra om såväl Förenta nationerna som de olika försvarssystemen och framför allt samarbetssträvandena i Europa. I och för sig ter de europeiska strävandena sig knappast unika i jämförelse med de panafrikanska, panarabiska eller latinamerikanska enhetssträvandena. Arbetet på att skapa ett enat Europa är dock tvivelsutan vad som angår oss europeer i första rummet. Det finns all anledning att önska framgång åt dessa strävanden. Det borde till och med finnas anledning att understryka, att skulle Sveriges deltagande i den europeiska gemenskapen på något sätt äventyra eller försvaga den stora målsättningen,

Europas fullständiga enande, är det från europeisk synpunkt lyckligare, om Sverige beträder isolationismens väg. Europatanken är förvisso angelägnare än ett litet lands öde uppe i den höga Norden. Att ens tänka sig att Sverige skulle stå utanför det Europa, varav det i alla hänseenden utgör en del, är emellertid tankar, som hänför sig till en alltför nattsvart pessimism. Man vill dock fråga sig hur länge det skall dröja, innan svenska fol-

ket upptäcker, vad som håller på att ske. Den nationella självgodhet, som — *mirabile dictu* — nu förkunnas från den en gång internationellt inriktade socialdemokratien, hör knappast hemma i vår tid. Man vill blott hoppas, att svenska folket snart skall känna sig icke främst som svenskar utan som européer. Då, men icke förr, finns det anledning till en välgrundad optimism inför framtiden!